

ΚΕΙΜΕΝΟ

Πανανθρώπινο μήνυμα τέχνης

Κάθε πολιτισμός έχει τα όρια και το στίγμα του στον ιστορικό χώρο και χρόνο. Μέσα ωστόσο στην ιστορία του κόσμου, το αρχαιοελληνικό αισθητικό **επίτευγμα** σημαδεύει την καταγωγή μιας τέχνης με πανανθρώπινο μήνυμα και με διαστάσεις παγκόσμιες, θα έλεγα σχεδόν εξωχρονικές. Πρώτη έκφραση της αποστασιοποίησης του ανθρώπου από την αναγκαιότητα της φύσης, χάρη στη μεταμόρφωση της ύλης σε πνεύμα, το ελληνικό πλαστικό κατόρθωμα δηλώνει την επιμονή και έλλογη προσπάθεια του καλλιτέχνη να δαμάσει το πάθος και τη μοίρα με τα έργα του νου και της καρδιάς, αυτά που φέρνουν τον άνθρωπο όλο και πιο κοντά στο Θεό, αυτά που τον οδηγούν δίπλα στο συνάνθρωπο.

Αποκρυστάλλωμα μιας ορθής και όρθιας σκέψης, το αρχαίο άγαλμα (μεμονωμένο ή ως αναπόσπαστο μέρος αρχιτεκτονικού συμπλέγματος) καθαγιάζει και αγλαΐζει¹ τους χώρους της πόλης. Σήμα ανάτασης ψυχικής και ορόσημο πανάρχαιας μνήμης, θυμίζει στους πολίτες την αμέριστη ευθύνη τους για τη συνοχή της κοινωνικής ομάδας και ορθώνεται εγγυητής της ιστορικής αλληλεγγύης του συνόλου. Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας, έτσι, όπως την ονειρευόταν η νεογέννητη δημοκρατία και έτσι όπως την ορίζει η πλατιά ειρηνευτική κίνηση του θεϊκού βραχίονα στο αέτωμα του ολυμπιακού ναού. Κίνηση που αναδεικνύει τον Απόλλωνα ρυθμιστή στη διαμάχη του ανθρώπου με το ζώο, με το μυθικό Κένταυρο, στην Ολυμπία, και οργανωτή της ζωής μέσα στο φως του λόγου. Το πέρασμα από το μύθο στο λόγο έγινε, χάρη στην τέχνη, άγαλμα, θέαμα και θεωρία. [...]

Το πέρασμα από το ζώο, την άγρια φύση και τους αγρούς, στο δομημένο άστυ και στην οργανωμένη πόλη, ας πούμε τη θεϊκή μετάβαση από την κυνηγέτιδα Άρτεμι στην πολιάδα Αθήνα, δηλώνει με κάθε της μορφή και σε κάθε της βήμα η αρχαία ελληνική τέχνη, πρώτη αυτή εργήγορη του ανθρώπου στον κόσμο του ελεύθερου πνεύματος. Αυτό ίσως είναι το συνοπτικό μέγιστο μάθημα του αρχαιοελληνικού βιώματος, των ανθρώπων που πρώτοι σμίλευσαν στο ξύλο, στην πέτρα και στο μάρμαρο, τη μορφή της εσωτερικής ενατένισης, συνδουασμένη με την ιδεατή πληρότητα της φυσικής ομορφιάς. Μαρτυρεί για τα λεγόμενά μου το αιγιματώδες χαμόγελο του αρχαϊκού κούρου και η ανείπωτη έκπληξη στο βλέμμα της κόρης μέσα στην πολύπτυχη φορεσιά της.

Ιδού η απαρχή της προσπάθειας για γνώση και για αυτογνωσία, ιδού το πρώτο ερωτηματικό, το για πάντα αναπάντητο, ιδού η αυγή του μυστηρίου που οδήγησε τον άνθρωπο να γίνει πλάστης αθάνατου έργου, δημιουργός δηλαδή θεών. Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλειο άνθρωπο. Το συντροφικό συναπάντημα του ανθρώπου με τους θεούς διδάσκει η αρχαία αισθητική, στην προσπάθειά της να αιγμάλωτισει την τέλεια μορφή την πάντα μετέωρη και πάντα τεταμένη προς μια ιδεατή πληρότητα, προς ένα αέναο γίνεσθαι. Να γιατί η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή: είναι η τέχνη πυξίδα και σταθερός προσανατολισμός, αυτή που δεν γνώρισε αμηχανίες και αγνοεί τα αδιέξοδα, γι' αυτό και εμπνέει κάθε αναγέννηση, γι' αυτό και μένει η βάση κάθε πνευματικής παλιννόστησης προς το ουσιώδες, δηλαδή τη δημιουργία ελευθερίας.

Ελένη Γλύκατζη – Αρβελέρ
Πολιτισμός και Ελληνισμός
Προσεγγίσεις Αθήνα 2007
(Διασκευή)

¹ αγλαΐζω = λαμπρύνω

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100 – 120 λέξεις). Μονάδες 25
- B1. **Η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή.** Να αναπτύξετε το περιεχόμενο της φράσης σε μία παράγραφο (70 – 90 λέξεις). Μονάδες 10
- B2. α. Να βρείτε τους δύο τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί η συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας σε μία αναφορά για κάθε τρόπο (μονάδες 6).
β. Να εντοπίσετε στο κείμενο τέσσερις λέξεις ή φράσεις με μεταφορική σημασία (μονάδες 4). Μονάδες 10
- B3. α. **επίτευγμα, δαμάσει, μετάβαση, πληρότητα, ουσιώδες:** Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (μονάδες 5).
β. **έλλογη, κοντά, συνοπτικό, φυσικής, αιγμάλωτισει:** Να γράψετε από ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (μονάδες 5). Μονάδες 10
- B4. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης στις παρακάτω φράσεις και να τις μετατρέψετε στο αντίθετο είδος: **Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας** (μονάδες 2). **Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλειο άνθρωπο** (μονάδες 3). Μονάδες 5
- Γ1. Σε ημερίδα του δήμου σου με θέμα «Τέχνη και Ζωή» συμμετέχεις ως εκπρόσωπος του σχολείου σου με εισήγηση 500 – 600 λέξεων. Στην εισήγηση αυτή αναφέρεσαι στην προσφορά της Τέχνης στους νέους σήμερα, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορεί το σχολείο να συμβάλλει στην ουσιαστική επαφή τους με αυτήν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Σύμφωνα με τη συγγραφέα η αρχαιοελληνική τέχνη αποτέλεσε την απαρχή της τέχνης οικουμενικά προβάλλοντας πανανθρώπινες αξίες. Αρχικά, αποτελεί τη βάση μιας τέχνης καθολικού και διαχρονικού χαρακτήρα. Εξέφρασε, πρωτίστως, την επικράτηση του πνεύματος επί της ύλης, τον ορθολογισμό και αποτέλεσε τον συνεκτικό δεσμό και την ιστορική μνήμη. Επίσης, μέσω της καλλιτεχνικής δημιουργίας διαφαίνεται η δημοκρατία, η αρμονία, η επικράτησης της λογικής επί του μύθου. Αυτή είναι και η μεγαλύτερη διδαχή της, το πέρασμα από την πρωτόγονη κοινωνία στην ευνομούμενη πόλη και η επικράτηση της ελεύθερης σκέψης, αξίες που αποτυπώνονται στην αρχαϊκή τέχνη. Η αρχαιοελληνική τέχνη, τέλος θέτει τα θεμέλια για αυτογνωσία και έρευνα. Μέσω αυτής ο άνθρωπος μετέρχεται του «θείου» παραμερίζοντας τα ζωώδη ένστικτα χάρη στην τελειότητά της και είναι διαχρονική και επίκαιρη: κάθε φορά που αναζητούμε την ουσία, το μέτρο, την ελεύθερη σκέψη, η αρχαιοελληνική τέχνη αποτελεί τη βάση και την έμπνευση.
- B1.** Η αρχαία τέχνη διακρίνεται για την πρωτοπορία και τη διαχρονικότητά της. Πρόκειται για δυο αλληλένδετα μ' αυτή χαρακτηριστικά, εφόσον αποτελεί μέσο έκφρασης πάσης φύσεως ιδεών και συναισθημάτων, αποτυπώνοντας τις συνθήκες της εκάστοτε κοινωνίας. Ταυτόχρονα, αποδεικνύεται «προνοητική» καθώς λειτουργεί συχνά ως προπομπός νέων θεωριών και ανακατατάξεων, με αποτέλεσμα να προβλέπει τις εξελίξεις και να προετοιμάζει το κοινωνικό έδαφος με απώτερο στόχο την κοινωνική πρόοδο και εξέλιξη. Έτσι, η αρχαία τέχνη εμφανίζεται συχνά ως πρωτεργάτης και πρωτοπόρος της κοινωνίας παραμένοντας ταυτόχρονα πάντα επίκαιρη.
- B2. α** Η συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο του κειμένου χρησιμοποιεί: α) επίκληση στη λογική με μέσο επιχειρήματα για το χαρακτήρα της αρχαία τέχνης («Να γιατί η αρχαία τέχνη...ελευθερίας») β) Επίκληση στο συναίσθημα με τη χρήση μεταφορικού εικονοπλαστικού λόγου π.χ. («αυγή του μυστηρίου», «δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο») κλπ.
- B2. β.** «μεταμόρφωση της ύλης σε πνεύμα»
«να δαμάσει το πάθος και τη μοίρα με τα έργα τους»
«Αποκρυστάλλωμα μιας ορθής και όρθιας σκέψης»
«είναι η τέχνη πυξίδα»
- B3. α.**
επίτευγμα	=	κατόρθωμα
δαμάσει	=	τιθασεύσει
μετάβαση	=	πέραςμα
πληρότητα	=	αρτιότητα
ουσιώδες	=	θεμελιώδες, σημαντικό
- B3. β.**
έλλογη	≠	άλογη
κοντά	≠	μακριά
συνοπτικό	≠	αναλυτικό
φυσικής	≠	τεχνητής
αιχμαλωτίζει	≠	απελευθερώνει
- B4.** Η σύνταξη στις παρακάτω φράσεις είναι ενεργητική.
Μετατροπή σε παθητική: Τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης διαγράφονται από τον τεχνίτη.
Το ζώο δαμάστηκε από την ελληνική τέχνη πριν ανακαλυφθεί ο τέλειος άνθρωπος.
- Γ.** Αγαπητοί συμπολίτες
Αξίζουν συγχαρητήρια στο δήμο μας για την πρωτοβουλία που ανέλαβε να διεξαγάγει ημερίδα με θέμα την πολύπτυχη προσφορά της Τέχνης στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, εν μέσω της γενικότερης κρίσης που διέρχεται ο πολιτισμός στις μέρες μας. Στα πλαίσια αυτά η παρούσα εισήγηση αποσκοπεί να αναδείξει ειδικότερα την πολύτιμη προσφορά της Τέχνης στη ζωή του νέου ανθρώπου καθώς και να προτείνει συγκεκριμένο σχέση με αυτή τους τρόπους έτσι ώστε το σχολείο να βοηθήσει το νέο να οικοδομήσει μια ουσιαστική σχέση με αυτήν.
Η τέχνη προβάλλοντας ιδανικά, αξίες, πρότυπα, αισθητική συγκίνηση και απόλαυση διαθέτει ισχυρή παιδαγωγική και ηθικοπλαστική δύναμη. Έτσι είναι σε θέση να διαμορφώσει την προσωπικότητα του σύγχρονου νέου λειτουργώντας ως πολιτιστικός αντίποδας σε κάθε είδους αντιπνευματικές επιρροές και είδωλα.
Ειδικότερα η προσφορά της τέχνης στους σύγχρονους νέους:
- Ανάπτυξη της φαντασίας, της ελεύθερης έκφρασης, της δημιουργικότητας και της πρωτοβουλίας του νέου
 - Ανάδειξη των ιδιαίτερων κλίσεων και ικανοτήτων των νέων, ως ατόμων μοναδικών και ανεπανάληπτων.
 - Εξοικείωση με άλλες μορφές επικοινωνίας και έκφρασης, λιγότερο συμβατικές και περισσότερο πλαστικές
 - Οξυνση της κριτικής σκέψης, προβληματισμός, ευαισθητοποίηση και στοχασμός σε ζητήματα που αφορούν τον Άνθρωπο, τη Ζωή και τη Φύση αλλά και εμπέδωση ηθικών αξιών, στοιχεία που λειτουργούν ως αντιστάθμισμα στο πνευματικό – εξαιτίας της εξειδίκευσης – έλλειμμα της εποχής μας αλλά και στον αμοραλισμό που ακολουθεί την απουσία ενός ουσιαστικού ανθρωπισμού.
 - Εξοικείωση με τον έντεχνο λόγο, αναβάθμιση της γλωσσικής έκφρασης.
 - Εκδήλωση συναισθημάτων συγκίνησης, ενθουσιασμού, αγάπης, τρυφερότητας που συντείνουν στην ψυχική ευφορία και γαλήνη.

- Ανάπτυξη της συνεργασίας και της επικοινωνίας τόσο σε διαπροσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.
- Δημιουργική ενασχόληση στον ελεύθερο χρόνο, με μια «γνήσια» ψυχαγωγία, που βοηθάει να αποφορτιστεί το άτομο από το καθημερινό άγχος και την πνιγηρή μοναξιά αλλά και να αποφύγει τη νόθη διασκέδαση που του προβάλλεται κατά κόρον από την τεχνολογία.
- Εξοικείωση με τις αισθητικές αξίες (π.χ. ομορφιά, αρμονία), τις οποίες θα αναζητήσει και θα εφαρμόσει ο νέος στη σχολική αλλά και την εξωσχολική ζωή του.
- Σύνδεση με το παρελθόν και εξοικείωση με την παράδοση, εθνική και διακρατική, καθώς η τέχνη αναδεικνύει την ιδιαίτερη πολιτιστική φυσιογνωμία κάθε λαού και συνάμα αποτελεί μέσο διαπολιτιστικής επικοινωνίας και φιλίας των λαών, στα πλαίσια της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης.
- Αναζήτηση προτύπων ζωής συλλογικής, δημοκρατικής, ελεύθερης, αυθεντικής, αγωνιστικής, πράγμα που αποτελεί αντιστάθμισμα στο ρατσισμό, το φανατισμό, την ιδιότητα και το στείρο μιμητισμό που αποτελούν τις σύγχρονες «πληγές» του πολιτισμού μας.

Χρέος του σχολείου, που αποτελεί τον βασικό φορέα αγωγής είναι να απαλλαγεί από το γνωσιοθηρικό του χαρακτήρα και να προσανατολιστεί σε ανθρωπιστικές σπουδές που φέρνουν σε ουσιαστική επαφή τον νέο με τον πολιτισμό και την τέχνη ειδικότερα.

Συγκεκριμένα προτείνονται οι ακόλουθοι τρόποι:

- η εξασφάλιση υποδομής (χώροι – μέσα) για εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική κ.ά.) – διοργάνωση διαγωνισμών και εκθέσεων,
- η αναβάθμιση της μουσικής αγωγής με τη διοργάνωση μουσικοχορευτικών εκδηλώσεων και αγώνων,
- η δημιουργία θεατρικής ομάδας ή ομάδας κουκλοθέατρου – η παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων,
- η πρόσκληση και φιλοξενία ποιητών και πεζογράφων, Ελλήνων και ξένων,
- η διοργάνωση λογοτεχνικών διαγωνισμών,
- η προβολή κινηματογραφικών ταινιών (αφιέρωματα σε σκηνοθέτες, ηθοποιούς, ιστορικές περιόδους κ.ά),
- η επίσκεψη σε μουσεία, αρχαιολογικά, ιστορικά, λαϊκής αλλά και σύγχρονης τέχνης, ώστε να μνηθεί ο μαθητής στο ιδεώδες του αρχαίου ελληνικού κάλλους
- η επίσκεψη σε πινακοθήκες και αίθουσες τέχνης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό,
- η ακρόαση μουσικών εκδηλώσεων σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους (Μέγαρο μουσικής, Ηρώδειο, Λυκαβηττός κ.ά).
- η συστηματική διδασκαλία της ιστορίας της τέχνης με συνοδεία οπτικοακουστικού υλικού.
- η διαθεματική προσέγγιση της τέχνης στα σχολεία (σύνδεση με μαθήματα ιστορίας, γλώσσας, τεχνολογίας, γεωγραφίας κλπ.)

Η προσφορά λοιπόν της τέχνης στο σύγχρονο πολιτισμό μας είναι καθοριστική, καθώς οδηγεί το νέο άνθρωπο στη συνειδητοποίηση, την αφύπνιση και τη συγκίνηση τον ευαισθητοποιεί για τα κοινωνικά και υπαρξιακά του προβλήματα υποδεικνύοντάς του τη σωστή στάση απέναντι στη ζωή, μακριά από τη δουλική εξυπηρέτηση της ύλης και κοντά στην πνευματική αναζήτηση. Εξάλλου, σύμφωνα με τον Σεφέρη «τίποτα δεν μας ενώνει καλύτερα από μια κοινή καλλιτεχνική συγκίνηση».

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Επιμέλεια

**Κόρκακα Σάνδη • Αληγιζάκης Λευτέρης • Περιστέρη Μαρία
Τζάνου Χρύσα • Χρονάκη Κατερίνα • Πιταροκοΐλη Μαρία**

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ